

Nieuwsbrief jrg 8, nr 21, oktober 2025

Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting

De Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting heeft tot doel het bevorderen van onderzoek, onderwijs en verspreiding van kennis over Martin Luther en zijn theologie, alsmede over de geschiedenis van het lutheranisme in het algemeen en die van het lutheranisme in de Nederlanden in het bijzonder. Daartoe heeft de stichting een bijzondere hoogleraarsplaats gevestigd aan de Theologische Universiteit Utrecht. Deze [leerstool](#) wordt bezet door prof. dr. Sabine Hiebsch.

De remonstrantse Geertekerk in Utrecht waar de academische opening van de TUU plaatsvond.

Inhoud:

De opening van het academisch jaar aan de TUU	2
Themanummer van <i>Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis</i>	3
Prof. dr. Sabine Hiebsch in een film over Jan de Bakker (1499-1525)	4
Prof. dr. Sabine Hiebsch benoemd in Finse promotiecommissie	5
Pieter van Dijk nieuw KBLS-bestuurslid	5
Lutherse Gemeente Zaandam collecteert voor de KBLS	7
Lutherse sporen in het Duitse Friese landschap	7
De Kooiman-Boendermaker-Luther leerstoel en haar financiering	8

De opening van het academisch jaar aan de TUU

De rector, prof. dr. George Harinck tijdens de academische opening.

Op 5 september vond de opening plaats van het academisch jaar aan de Theologische Universiteit Utrecht. Deze werd in de Geertekerk van de Remonstrantse Gemeente gehouden.

Rector prof. dr. George Harinck zei in zijn toespraak onder andere:

‘Tot op heden mochten we dit jaar 24 nieuwe bachelor studenten inschrijven, voor de master en premaster opleidingen bijna 40 studenten, terwijl voor de diverse routes richting preekconsent en predikantschap 14 studenten werden ingeschreven. In totaal telt de universiteit bijna 200 studenten, de tientallen promovendi niet meegerekend’.

Dat is dus opnieuw een record aantal eerst ingeschreven studenten. **Een derde van de TUU-studenten is afkomstig uit de Protestantse Kerk in Nederland.** Dit onderstreept nog eens het belang van de werkzaamheden van prof. dr. Sabine Hiebsch op de *Kooiman-Boendermaker Leerstoel voor Luther en de geschiedenis van het (Nederlandse) lutheranisme*. Haar onderzoek en onderwijs in alle verplichte delen van de studie theologie aan de TUU zijn belangrijk en onmisbaar voor het onderzoeken, bewaren en uitdragen van de lutherse traditie, ook en niet in het minst binnen de Protestantse Kerk in Nederland.

De openingsrede werd verzorgd door Gert-Jan Segers, oud-lid van de Tweede Kamer voor de ChristenUnie en tegenwoordig werkzaam voor International Justice Mission en als ondernemer. De titel van zijn rede was:

‘De namiddag van de democratie – hoe alleen geloof ons nog kan redden’

Themanummer van *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis*

Begin september verscheen een themanummer van het *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis* (TNK) over '750 jaar Amsterdam: facetten van de religieuze geschiedenis'.

Prof. dr. Sabine Hiebsch is redactievoorzitter van TNK en heeft dit themanummer als gastredacteur samengesteld. In het nummer staan bijdragen over de gereformeerde, de doopsgezinde, de lutherse, de katholieke en de oudkatholieke tradities.

Bij de ledenvergadering van de Vereniging Luthers Diakonessenhuis Fonds op 29 september jl. hebben alle aanwezigen een exemplaar van dit themanummer als cadeau ontvangen. Dit is gesponsord door de Evangelisch-Lutherse Gemeente Amsterdam.

De bijdrage van prof. Hiebsch in het themanummer heeft de titel 'Macht van een minderheid: de lutherse gemeente Amsterdam in de Republiek'. U kunt deze bijdrage [hier](#) lezen.

Prof. dr. Sabine Hiebsch presenteert het TNK-themanummer tijdens de LDF jaarvergadering
(©PietDerksen-Kamp2025)

Prof. dr. Sabine Hiebsch in een film over Jan de Bakker (1499-1525)

500 jaar geleden stierf Jan de Bakker uit Woerden als een van de eerste martelaren van de Reformatie in de Lage Landen. Naar aanleiding van zijn martelaarsdood is door RPL TV Woerden een film gemaakt (productie en regie Elly Waterman). Prof. dr. Sabine Hiebsch werd als expert uitgenodigd om over de connectie tussen Jan de Bakker en Luther te vertellen en over Wittenberg in die periode. De opnames zijn gemaakt in de regentenkamer van de Theologische Universiteit Utrecht.

De film is in vijf delen verschenen die u [hier](#) kunt bekijken.

De bijdragen van prof. Hiebsch beginnen in deel 1, vanaf 4.33; in deel 3, vanaf 9.14; in deel 5, vanaf 3.03.

Prof. dr. Sabine Hiebsch benoemd in Finse promotiecommissie

Tapio Leinonen, University of Helsinki

In juli jl. werd prof. Hiebsch benoemd in een promotiecommissie van de Theologische Faculteit aan de University of Helsinki.

De kandidaat, Tapio Leinonen, hoopt te promoveren op een thema rond Luthers exegese van het Oude Testament, waarvoor prof. Hiebsch internationaal als expert bekend staat.

Tapio Leinonen was in 2022 ook deelnemer aan het Advanced Theological Studies Fellowship (ATSF), een onderzoek uitwisselingsprogramma van de TUU, toen nog in Kampen. Leinonen is de eerste lutherse deelnemer die op een luthers thema promoveert. (zie ook de [KBLS-Nieuwsbrief van juli 2022, pagina 4](#)).

Pieter van Dijk nieuw KBLS-bestuurslid

Het bestuur van de KBLS is verheugd dat Pieter van Dijk in september haar gelederen is komen versterken.

Pieter van Dijk (1958) was 41 jaar organist van de Lutherse kerk te Alkmaar en tussen 1989 en 2000 eveneens als organist werkzaam aan de Oude Lutherse Kerk in Amsterdam.

Hij is stadsorganist van Alkmaar waar hij de twee beroemde orgels in de Grote Sint Laurenskerk bespeelt.

Als docent onderwees hij de afgelopen decennia het hoofdvak orgel aan het Conservatorium van Amsterdam en de Hochschule für Musik und Theater in Hamburg.

Zijn orgelopleiding ontving hij van Bert Matter aan het Conservatorium in Arnhem. Hij vervolgde zijn studie bij Gustav Leonhardt, Marie-Claire Alain en Jan Raas. Op de internationale orgelconcoursen in Deventer (1979) en Innsbruck (1986) behaalde hij prijzen.

Pieter van Dijk maakte verscheidene cd's op de orgels van de Alkmaarse Laurenskerk. De dvd Alkmaar- the

Organs of the Laurenskerk ontving in 2013 de Preis der Deutsche Schallplattenkritik. In 2017 startte van Dijk een opnameproject rond de orgelwerken van J.S. Bach. In 2023 werd dit grote project bestaande uit 21 cd's afgesloten. Meer informatie: www.dmp-records.nl Als concerterend organist is Pieter van Dijk actief in diverse Europese landen, de VS en Japan.

Samen met dr. Harry Donga voerde Pieter van Dijk de redactie van de bundel *Monumentale orgels van Amsterdam* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1998).

Tijdens het door prof. dr. Sabine Hiebsch georganiseerde symposium op 9 november 2013 ter gelegenheid van 425-jarig jubileum van de Evangelisch-Lutherse Gemeente Amsterdam, speelden Van Dijk en Klaas Koelewijn op het Witte-orgel (1886) in de Oude Lutherse Kerk aan het Spui. Bij de toen aan HKH Prinses Beatrix gepresenteerde jubileumbundel, verzorgd door prof. Hiebsch, hoort een cd met impressies van Amsterdamse lutherse orgelmuziek, gespeeld door Van Dijk en Koelewijn. Pieter van Dijk schreef tevens de toelichting op de componisten en hun muziek.

Lutherse Gemeente Zaandam collecteert voor de KBLS

De diaconie van de Evangelisch-Lutherse Gemeente Zaandam is een sponsor van het eerste uur van de KBLS-Leerstool. Voor de huidige contractperiode (2023-2029) heeft de diaconie haar bijdrage zelfs verdubbeld.

De KBLS-Leerstool is een van de diaconale projecten die de lutherse gemeente ook in haar beleidsplan heeft opgenomen.

Om dit nog meer kracht bij te zetten, wordt twee keer per jaar in de dienst gecollecteerd voor de KBLS-Leerstool: 40% van de collecte is dan voor dit specifieke diaconale doel en het bedrag wordt door de gemeente verdubbeld.

De KBLS en de leerstoelhouder prof. dr. Sabine Hiebsch zijn zeer blij met deze extra ondersteuning!

Column van prof. dr. Sabine Hiebsch

Lutherana Wereldwijd

Lutherse sporen in het Duitse Friese landschap

Oost-Friesland rond 1600 (Ubbo Emmius)

Op weg naar onze vakantiebestemming in het noorden van Duitsland reden wij afgelopen zomer door Oost-Friesland, het Duitse deel van Friesland. Naast de industrialisering die er ook is, toont een groot deel van het gebied nog steeds een wijds, leeg landschap. Hier liggen naast doperse en gereformeerde ook lutherse sporen, die niet alleen van betekenis waren voor het Duitse lutheranisme, maar ook invloed hadden op de ontwikkeling van het lutheranisme in de Lage Landen.

Een van deze belangrijke sporen is de lutherse predikant Johannes Ligarius (1529-1596). Hij is in Oost-Friesland geboren, in de kleine plaats Nesse. Hij studeerde theologie in Wittenberg en werd vervolgens predikant in de Oost-Friese plaatsen Uphusen en Norden. Daar werd hij ontslagen vanwege zijn orthodox lutherse overtuiging.

Ligarius vertrok vervolgens naar Antwerpen. In de korte periode tussen 2 september 1566 en 9 april 1567 – het zogenaamde Wonderjaar – waarin de lutheranen met toestemming van de overheid een gemeente mochten vormen, was Ligarius een van de zes predikanten die de jonge gemeente dienden. Toen Antwerpen na het Wonderjaar weer onder een katholiek regime stond, ging Ligarius weer terug naar Oost-Friesland.

Maar van 1586-1591 was hij predikant in de lutherse gemeente Woerden. Ook daar werd hij weer ontslagen omdat zijn orthodox lutherse opvattingen botsten met het inmiddels hoofdzakelijk gereformeerde Woerden. In deze periode was hij wel een belangrijke adviseur voor de lutheranen in Amsterdam die vanaf 1588 een gemeente gingen vormen. Samen met enkele andere lutherse predikanten die eveneens een verbinding hadden met Wittenberg en Antwerpen was Ligarius een schakel die in de beginfase een vormende invloed had op de ontwikkeling van het lutheranisme in de

Noordelijke Nederlanden. In zijn laatste levensjaren woonde Johannes Ligarius in het Oost-Friese Norden.

Oost-Friesland kent ook prachtige lutherse kerken. Wij bezichtigden onder andere de Lambertikirche in Aurich. Het huidige kerkgebouw stamt uit 1834/35, maar het oorspronkelijke gebouw dateert uit de 12^e eeuw. De sporen daarvan zijn nog te zien aan de huidige klokkentoren, waarvan het onderste metselwerk aan het einde van de 13e eeuw werd gebouwd. Toen de vorst in 1529 de reformatie invoerde, kwam de kerk in handen van de lutherse gemeente. Bij binnenkomst valt meteen het buitengewoon fraaie altaar op. Het is een laatgotisch retabel dat tussen 1510 en 1515 door het Antwerpse Sint-Lucasgilde werd vervaardigd. Het bevond zich oorspronkelijk in het cisterciënzerklooster Ihlow, ca. 10 km ten zuiden van Aurich. Bij de invoering van de reformatie werd het klooster gesloten en het altaar naar de slotkapel gebracht. Graaf

Ulrich II schonk het rond 1630 aan de Lambertikirche.

Een dergelijk retabel vormde geen probleem voor een lutherse gemeente. Luther had immers al in 1529 geschreven dat beelden als het zichtbare Woord kunnen helpen de verhalen van God beter te begrijpen en te onthouden dan woorden en onderwijzing alleen. Deze functie heeft het retabel nog steeds voor de huidige kerkgangers en bezoekers.

SABINE HIEBSCH

Deze column mag onverkort worden overgenomen, voorzien van bronvermelding.

De Kooiman-Boendermaker-Luther leerstoel en haar financiering

De Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting (KBLS) stelt zich ten doel om in ons land de lutherse traditie een duidelijk platform te geven. Zij wil dit bereiken door het continueren van de bijzondere leerstoel aan de Theologische Universiteit Utrecht. Dit met de concrete doelstelling "het bevorderen van onderzoek, onderwijs en verspreiding van kennis over Martin Luther en zijn theologie, alsmede over de geschiedenis van het lutheranisme in het algemeen en die van het lutheranisme in de

Nederlanden in het bijzonder". Door onderzoek, onderwijs en valorisatie - publicatie van boeken, wetenschappelijke en populaire artikelen, lezingen en voordrachten in nationale en internationale context, onderwijs aan (toekomstige) predikanten, wil de stichting de kennis over en het begrip van Luthers theologie, de geschiedenis van het Nederlandse lutheranisme en de lutherse traditie bevorderen.

De benoeming van een hoogleraar brengt uiteraard kosten met zich mee, die ten laste van de KBLS komen. De kosten voor een leerstoel bedragen ca. € 115.000 op jaarbasis. Voor het verwezenlijken van haar doelstelling werft de KBLS financiële bijdragen van onder meer (lutherse) fondsen, stichtingen, kerkelijke gemeenten en individuele personen. De KBLS heeft de financiering via sponsoring deels geborgd door middel van subsidies, maar zoekt nog naar andere bijdragen.

Er zijn twee wegen uitgezet om de financiering rond te krijgen:

1. Een aantal (lutherse) fondsen heeft zich bereid verklaard voor de periode van 6 (of 3) jaar bij te dragen en daarnaast dragen ook een aantal lutherse gemeenten en/of diakonieën bij. Zowel fondsen als gemeenten worden actief benaderd met een verzoek om een bijdrage.
2. Hiernaast zoeken we individuen, mensen met affiniteit met de lutherse traditie en de leerstoel Lutherana. We zoeken Founding Friends die deze leerstoel met ons in stand willen houden, door een eenmalige donatie van € 1.000,- voor deze leerstoel of kies voor een volledig aftrekbare periodieke schenking van zes jaar lang € 1.000,-.

En als je geen Founding Friend wilt worden, iedere bijdrage die ons helpt de doelstelling te bereiken wordt zeer gewaardeerd.

Meer vragen over de financiering, kijk op onze website <https://kbls.nl/de-kooiman-boendermaker-luther-leerstoel-en-haar-financiering/> of <https://kbls.nl/financien-en-jaarverslagen/>

Voor meer informatie over de KBLS en de werkzaamheden van prof. dr. Sabine Hiebsch zie onze website.

COLOFON

Secretariaat

E: secretariaat.kblstichting@gmail.com

KvK nr.: 68634641

IBAN: NL15 INGB 0007 7600 41

BIC: INGBNL2A

T.n.v.: Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting

E: penningmeester.kblstichting@gmail.com

Prof. dr. Sabine Hiebsch

sabine.hiebsch@uu.nl

Aanmelden voor de Nieuwsbrief kan via een email naar:
secretariaat.kblstichting@gmail.com